

“วีรชนหรือคนโกง”: ภาพลักษณ์ของโฮ่ก๊วยลี ในประวัติศาสตร์เวียดนาม ‘Hero’ or ‘Villain’: The Image of Hồ Quý Ly in Vietnamese History

อนันต์ธนา เมธานนท์¹

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษามุมมองที่มีต่อโฮ่ก๊วยลีและเป็นกรณีตัวอย่างการศึกษาภาพลักษณ์ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนามและแนวคิดที่แฝงอยู่ในประวัติศาสตร์นิพนธ์เวียดนามจากอดีตถึงยุคสมัย โฮ่ก๊วยลีเป็นจักรพรรดิองค์แรกแห่งราชวงศ์โห่ (ค.ศ. 1400 – 1406) ซึ่งเป็นผู้ล้มล้างราชวงศ์เจิ่น (ค.ศ. 1225 – 1400) การได้อำนาจมาด้วยการยึดอำนาจเช่นนี้เป็นเหตุให้โฮ่ก๊วยลีกลายเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่มีภาพลักษณ์ขัดแย้งและนำไปสู่การตีความทางประวัติศาสตร์และมุมมองที่ขัดแย้งในสายตาของนักประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่อดีต นักประวัติศาสตร์ยุคก่อนสมัยใหม่ ใจมตีโฮ่ก๊วยลีว่าเป็นผู้กระทำผิดฐานกบฏ เพราะชิงบัลลังก์จากผู้ปกครองราชวงศ์เจิ่นซึ่งเป็นนายของตน เป็นการตัดสินใจกระทำตามหลักจริยธรรมสำนักขงจื้อซึ่งให้ความสำคัญกับความจงรักภักดี เช่นนี้มีผลให้การปกครองและเวียดนามต้องปราศต่อจีนที่เข้ามารุกราน ขณะที่การตีความและมุมมองของนักประวัติศาสตร์ยุคใหม่ของเวียดนาม อธิบายโดยใช้มุมมองของการเป็น “นักการเมือง” ที่ใช้กลอุบายให้ได้อำนาจ จนถึงถือเป็น “นักปฏิรูปที่ยิ่งใหญ่และก้าวหน้า” และถือว่าบริบทแวดล้อมที่เป็นภววิสัยทั้งหลายมีผลให้ราชวงศ์โห่ต้องล่มสลายลงไป

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Abstract

This article is the study of historians' perspectives on Hồ Quý Ly, the first ruler of the Hồ Dynasty (1400-1406 A.D.), and historical approaches found in the Vietnamese historiography. Hồ Quý Ly toppled the Trần Dynasty (1225-1400 A.D.). Historians have different interpretations upon him throughout the history of Vietnam up to the modern day. The traditional historians, following the ethics of the Confucian School, condemned him as a usurper, thus 'a villain', inviting the foreign invasion, culminating in the collapse and the occupation of the country. Yet the historians in modern Vietnam have shifted their views and evaluation on him, to what they call an 'objective' perspective, treating him as a politician, a strategist, even as a 'great reformer' who created 'progressive changes' in various aspects. Thus, according to the modern historians, Hồ Quý Ly's downfall was due to historical circumstances of the 15th century Vietnam.

ในช่วงที่มีการเฉลิมฉลองการก่อตั้งกรุงฮานอยหรือ ทั่งลอง ในสมัยโบราณ ครอบรอบหนึ่งพันปีใน ค.ศ. 2010 นั้น สังคมเวียดนามเกิดกระแสความสนใจต่อบุคคลในอดีตที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ฮานอยหรือ “ภาคเหนือ” ซึ่งเป็นดินแดนดั้งเดิมของ “อาณาจักรด่ายเหวียด” หรือ รัฐเวียดนามยุคแรกที่เป็นอิสระใน ค.ศ. 939 มีการสร้างละครโทรทัศน์แบบหลายตอนจบหรือซีรีส์ (Series) เช่นเรื่องปฐมกษัตริย์หลีกฮ้วนแห่งราชวงศ์หลีและราชครูเงินญูโตะผู้ยึดอำนาจจากราชวงศ์หลีและตั้งราชวงศ์เงินขึ้นปกครองแทนที่ระหว่างค.ศ. 1225 - 1400 อย่างไรก็ตามหลายครั้งก็เกิดปัญหามุมมองขัดแย้งต่อการ “ตัดสินคุณค่า” ต่อการกระทำของบุคคลเหล่านี้ว่าสมควรได้รับการเผยแพร่หรือไม่ การให้ความสำคัญต่อ “ผู้ชิงบัลลังก์” หรือ “คนโหดผู้กล้าทรยศต่อนาย” ยังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ทั่วไป ความสนใจส่วนหนึ่งยังเน้นไปที่จักรพรรดิโห่ก๊วยลี (ครองราชย์ระหว่าง ค.ศ. 1400

– 1406) ซึ่ง “ปราบดาภิเษก” หรือ “ชิงบัลลังก์” และสถาปนาตัวเองเป็นจักรพรรดิแห่งราชวงศ์โห่

โห่ก๊วยลี (เกิดเมื่อ ค.ศ. 1336) เป็นบุตรบุญธรรมของตระกูลเล ตระกูลใหญ่ในเขตเมืองแทงห์หว่า เมืองใหญ่ทางใต้ของราชธานีทั้งลอง (ฮานอยในปัจจุบัน) เดิมใช้ชื่อสกุล เล (เลก๊วยลี) เพราะบิดาของเขาเป็นพ่อค้าชาวจีนที่อพยพมาตั้งรกรากในเวียดนาม ได้ยกเขาให้แก่ตระกูลเลซึ่งเป็นตระกูลใหญ่มีอิทธิพลในท้องถิ่นบิดาของตระกูลเลอย่างน้อยสองคน (มีศักดิ์เป็นอาของโห่ก๊วยลี) ได้เป็นพระสนมคนโปรดในจักรพรรดิราชวงศ์เจิน (ราชวงศ์เจินที่ปกครองเวียดนามในขณะนั้นระหว่าง ค.ศ. 1225 - 1400) เช่นนี้จึงทำให้โห่ก๊วยลีซึ่งมีความรอบรู้ในด้านพิชัยสงครามและการทหารจึงได้รับตำแหน่งเป็นขุนศึกประจำการรักษายาแดนใต้พร้อมสมาชิกตระกูลเล ในพื้นที่แทงห์หว่าซึ่งเป็นด่านหน้าในการรับมือกับการคุกคามของพวกจามที่ทำศึกกับเวียดนามมาอย่างยืดยาวในช่วงนั้นไม่นานจากนั้นโห่ก๊วยลีเข้าสู่ราชสำนักทั้งลองและได้มีอิทธิพลอย่างรวดเร็วในตำแหน่งราชองครักษ์และแม่ทัพใหญ่รักษาราชธานีตั้งแต่วราวปี 1395 จากนั้น โห่ก๊วยลีเริ่มมีอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินในขณะที่จักรพรรดิราชวงศ์เจินยังทรงพระเยาว์ (และยังมีฐานะเป็นหลานของโห่ก๊วยลี) ในห้วงเวลาที่กำลังเกิดสงครามกับพวกจามครั้งใหม่จักรพรรดิราชวงศ์เจินยังทรงพระเยาว์โห่ก๊วยลีสามารถควบคุมเหล่าขุนนางราชสำนักให้อยู่ใต้อำนาจของตนได้เป็นส่วนมากทั้งยังมีอาเป็นพระชนนีของจักรพรรดิและเกี่ยวข้องกับราชวงศ์เจินมายาวนาน

ในปี 1400 โห่ก๊วยลีจึงปราบดาภิเษกเป็นจักรพรรดิพระองค์ใหม่และเปลี่ยนสกุลเป็น โห่ ซึ่งทรงอ้างว่าเป็นสกุลเดิมของพระบิดาชาวจีน (จีนออกเสียงว่า หู่) ทั้งยังเปลี่ยนชื่อประเทศเป็น ไต๋งู (อาณาจักรโบราณในตำนานของจีน) เปลี่ยนราชวงศ์เป็นโห่ แต่ไม่ถึงปีโห่ก๊วยลีสละราชบัลลังก์ให้แก่พระโอรสให้หวนเทืองซัน ครองราชย์ส่วนพระองค์นั้นมีตำแหน่งเป็น ถายเถื่องหว่าง หรือ “มหาจักรพรรดิราชเบื่องบน” (ถายเถื่องหว่าง) ทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการในช่วงที่พระโอรสยังทรงพระเยาว์

ให้กุยลีมีอำนาจในการบริหารประเทศและควบคุมการประกาศใช้นโยบายและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงที่สุด จะเป็นการประกาศใช้เงินตรากระดาษ (เตียนเสย-ตัวเงิน) เป็นครั้งแรกและยกเลิกการใช้เหรียญกษาปณ์ทองแดงในช่วงที่เกิดปัญหาทางการคลังอย่างรุนแรงและเพื่อทำลายฐานอำนาจกำลังคนของราชวงศ์เจิ้นและผู้สนับสนุนในท้องถิ่น ให้กุยลียังประกาศปลดปล่อย “ข้าทาส” ทั่วประเทศ ฟ้นฟูกองทัพนำทัพไปโจมตีพวกจามเป็นการสกัดกั้นมิให้รุกรานเวียดนามและสร้างป้อมปราการใหญ่โตในเขตเมืองทางหัวหวาซึ่งเป็นภูมิลำเนาเดิมของพระองค์เพื่อเป็นด่านป้องกันการโจมตีจากพวกจาม

อย่างไรก็ตาม การขึ้นสู่อำนาจของโงกุยลีด้วยการปราบดาภิเษกโค่นล้มราชวงศ์เจิ้นได้ส่งผลไปถึงจีนซึ่งมีความสำคัญในฐานะมหาอำนาจใน “ระบบโลกจีนโบราณ” จีนถือว่าประเทศหรืออาณาจักรอื่น ๆ ล้วนมีฐานะเป็น “บริวาร” หรือ “ประเทศราช” ผู้ปกครองในดินแดนต่าง ๆ มีฐานะเป็น “ข้าราชสำนัก” ของตน มี “ตราประทับ” แสดงตำแหน่งซึ่งได้มาจากการส่งคณะทูตพร้อมเครื่องราชบรรณาการไปถวายจักรพรรดิจีน การเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองด้วยการโค่นล้มผู้ปกครองเดิมนั้นกลายเป็นปัญหาร้ายแรงในสายตาของจีน ทั้งการกระทำเช่นนี้ยังถือว่าขัดต่อหลักจริยธรรมแบบขงจื้อซึ่งถือการจงรักภักดีต่อนายเป็นหลักจริยธรรมที่สำคัญที่สุด

อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงผู้นำในระดับของการเปลี่ยนตระกูลผู้ปกครองเหล่านั้นยิ่งถือเป็นเรื่องร้ายแรงกว่า ตราประทับที่ราชสำนักจีนพระราชทานให้แก่ผู้ปกครองพื้นเมืองนั้นต้องสืบทอดกันเฉพาะในวงศ์ตระกูลผู้ปกครองเท่านั้น การขึ้นสู่อำนาจของโงกุยลิจึงนำไปสู่วิกฤตการณ์เมื่อจีนยาตราทัพเข้าโจมตีเวียดนามในปี 1406 เพราะในที่สุดจีนได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ดังกล่าว โงกุยลิจึงกลายเป็น “คนโหด” หรือ ผู้ทรยศนาย เป็น “โจรชั่ว” ที่จะต้องถูกจีนในฐานะ “บิดา” หรือ “ประมุขราชสำนักแห่งฟ้า” ลงโทษลงทัณฑ์และเพื่อกอบกู้อุปถัมภ์เชื้อสายราชวงศ์เจิ้น ที่ภักดีต่อจีน ในที่สุดโงกุยลิก็ไม่อาจต้านทานทัพจีนได้ พระองค์และพระโอรสให้หานเทื่องได้ถูกจับกุมไปจีนและสิ้นพระชนม์ที่นั่น

มุมมองໄກຢຸດ ในประวัติศาสตร์นิพนธ์ยุคเก่า

รายละเอียดของเหตุการณ์หลังໄກຢຸດยึดอำนาจนั้นปรากฏอยู่ในเอกสารหลักฐานของทั้งเวียดนามและจีนร่วมสมัยหรือในคริสต์ศตวรรษที่ 15 จึงสามารถนำข้อมูลและรายละเอียดเหตุการณ์มาตรวจสอบเปรียบเทียบกันได้และจะได้ภาพของเหตุการณ์ที่จะนำไปสู่สงครามครั้งใหญ่ระหว่างเวียดนามกับจีน ซึ่งมีความหมายสำคัญทั้งในแง่ที่เป็นสงครามใหญ่ครั้งแรกในรอบกว่าสองร้อยปี นอกจากนี้ยังนำไปสู่การยึดครองผนวกเวียดนามเป็นส่วนหนึ่งของจีนอีกครั้งหนึ่งหลังจากเป็นอาณาจักรอิสระมาแล้วกว่าสี่ร้อยปีและยังเป็นการยึดครองของจีนครั้งสุดท้าย

จดหมายเหตุรายวันราชวงศ์หมิง (หมิงซือหลู) ค.ศ. 1404 ระบุถึงคณะทูตเวียดนามที่เดินทางไปยังเกาหลีในช่วงเกิดความวุ่นวายในเวียดนามและชาวกบฏได้รับทราบข่าวเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในเวียดนาม จึงนำเรือเข้าจีนแทนเพื่อขอเข้าเฝ้าจักรพรรดิจีนและแจ้งแก่ราชสำนักเพื่อ “เปิดโปง” ภูมิหลังของเหตุการณ์ในเวียดนามก่อนหน้าและเหตุที่ໄກຢຸດชิงอำนาจ รวมถึงกราบทูลต่อจักรพรรดิจีนให้ทรงทราบประวัติของໄກຢຸດ โดยระบุว่า ໄກຢຸດเป็น “กบฏ” ผู้ชิงบัลลังก์จากราชวงศ์เงิน เหตุการณ์นี้สอดคล้องกับการปรากฏตัวของเงินเตียมบิ่ง (เงินออกเสียงว่า เจินเทียนมิง) ซึ่งเดินทางมาถึงจีน โดยได้อ้างว่าตนเป็นราชินิกุลราชวงศ์เงินผู้หลบหนีการไล่ล่าของทางการราชสำนักให้ขอเข้าเฝ้าจักรพรรดิจีน เพื่อขอความช่วยเหลือกอบกู้ราชวงศ์เงินและลงโทษໄກຢຸດ ขณะเดียวกันนั้นคณะทูตเวียดนามซึ่งໄກຢຸດกำลังอยู่ในระหว่างปฏิบัติการก่อกบฏแย่งชิงราชสำนักจีนพอดี ปรากฏว่าเมื่อคณะทูตได้พบเงินเตียมบิ่ง ต่างจำเงินเตียมบิ่งได้และยืนยันว่าเป็นราชินิกุลเงินโดยแท้จริง จดหมายเหตุจีนในช่วงเวลานั้นยังระบุด้วยว่าราชสำนักจีนได้สอบถามไปยังเวียดนามถึงความจริงในเรื่องนี้ดังปรากฏรายละเอียดอยู่ในจดหมายเหตุรายวันในรัชกาลจักรพรรดิหย่งเล่อ (ค.ศ. 1404)²

² เนื้อหาภาษาไทยเป็นการแปลและเรียบเรียงโดยผู้เขียน
จากผลงานแปลเป็นภาษาอังกฤษโดย

“...เงินเทียนผิง ผู้เป็นหลานของอดีตราชาแห่งอานหนาน เดินทางมาถึงราชสำนักโดยการคุ้มกันของราชทูตที่ส่งมาโดยเตาเซียนโต ผู้ตรวจการใหญ่รักษาความสงบฝ่ายทหารและพลเรือนแห่งลาว และถวายฎีกาความว่า ข้าพระองค์ เทียนผิง หลานของเซวียน อดีตราชาแห่งอานหนาน ผู้เป็นบุตรแห่งเวิงและเป็นน้องของรือคุย รือคุยผู้เทิดทูนราชสำนักแห่งฟ้าและริเริ่มสวามิภักดิ์ต่อราชสำนักแห่งฟ้า องค์ปฐมบรมจักรพรรดิไท่จู่ทรงสถาปนาเขาเป็นราชาแห่งอานหนาน และพระราชทานตราลัญจกรและเครื่องแบบให้ เขาครองตำแหน่งได้สองปีจึงถึงแก่กรรมไป ผู้เป็นน้องคือจิง ได้สืบตำแหน่งต่อไปแต่ก็อยู่ได้เพียงสองปีจึงถึงแก่กรรม จากนั้นเซียน ผู้เป็นหลานได้รับตำแหน่งสืบต่อ

ขุนนางกบฏหลี่จี้ลี่ (ชื่อของเลกียลี หรือไห่กียลีในสำเนียงจีน) จึงได้ยึดอำนาจแผ่นดินและยึดอำนาจจากพระราชา เขียนต้องการจับกุมมัน ดังนั้นหลี่จึงสังหารท่านและตั้งให้น้องของเซียน คือ ยง ครองบัลลังก์ราชาแทนแต่อำนาจปกครองแผ่นดินแท้จริงอยู่ในมือของจี้ลี่และชาวผู้เป็นบุตร ทุกหัวระแหงพวกมันล้วนตั้งพวกกบฏกินตำแหน่งขุนนาง ยง เป็นเพียงผู้ไร้เดียงสา ไม่นานนักหลี่จึงสังหารเสีย และตั้งบุตรของยงคือ อาน ขึ้นครองบัลลังก์ เขาเป็นผู้เยาว์ที่ไร้ผู้อบรมสั่งสอน ยังสวมใส่เสื้อผ้าของผู้เยาว์ จี้ลี่และบุตรได้สังหารคนสกุลเงินไปมากมาย จากนั้นมันจึงสังหารอาน แล้วยึดบัลลังก์เสียเอง จี้ลี่เปลี่ยนชื่อของมันเป็น หู่อ๋อยวน ส่วนชื่อของบุตรมันคือ นูตี้ และแอบอ้างว่าเป็นทายาทของท่าน हुงหมาน ผู้สืบเชื้อสายจากพระจักรพรรดิซุ่น เหตุนี้มันจึงเปลี่ยนนามราชวงศ์เป็น มหาอาณาจักรอวี่

จี้ลี่ ครองตำแหน่งพระบรมราชชนกนาถของพระจักรพรรดิ ส่วนบุตรคือ ตั้นนั เป็นพระจักรพรรดิแห่งมหาอาณาจักรอวี่ ก่อนหน้านั้น เหตุเพราะข้าพระองค์ถูกลดจากตำแหน่ง ข้าพระองค์จึงได้หลบหนีไปยังตำบลนอกราชธานี เมื่อจี้ลี่และบุตรเตรียมยึดอำนาจนั้น เคราะห์ที่ที่ข้าพระองค์รู้เห็นอยู่จากที่ไกล เหล่าขุนนางและผู้ใกล้ชิดของพระองค์ต่างยึดมั่น

ภักดีและถือความถูกต้อง สนับสนุนให้ข้าพระองค์เป็นผู้นำของพวกเขา เพื่อที่ข้าพระองค์จักได้กำจัดพวกโจรชั่วและปราบปรามศัตรู แม้กำลังเตรียมกำลังอยู่พวกทหารกบฏก็พบเห็นจึงไล่ล่าเรา พวกข้าพระองค์จึงได้หลบหนีแตกขาน ขาดติดตามหนีหายสิ้น พวกกบฏตามล่าพวกข้าพระองค์ไม่ลดละ และส่งทหารไปเสาะหาทุกหัวระแหง ข้าพระองค์จึงหนีรอดไปได้และซ่อนตัวอยู่ในถ้ำบัง หุบเขาลึกบ้าง ประตังชีวิตอยู่ด้วยทุกสิ่งเท่าที่เก็บหรือเสาะหาได้ ข้าพระองค์หิวโหยและสิ้นหวังอย่างที่สุด แทบไร้โอกาสที่จะมีชีวิตต่อไปแล้ว หลังช่วงเวลาานานพอควร เมื่อประเมินแล้วว่าสถานการณ์น่าจะสงบลงบ้างแล้ว ข้าพระองค์จึงค่อยลอบออกจากจากที่ซ่อน ผ่านทางลัดทั้งหลาย การเดินทางช่างทุรกันดารนัก...” (Wade 2005)

อย่างไรก็ตามกลับพบว่าในพงศาวดารชาติฉบับทางการของเวียดนาม (ด่ายเหวียดสือกี้-ต่วนทือ) ซึ่งเรียบเรียงเพิ่มเติมหลังโดยขุนนางในสมัยราชวงศ์เล (ค.ศ. 1428 – 1788) หลังสิ้นสุดสงครามกับจีนไม่นาน³ ยังนำเสนอข้อมูลสนับสนุนฝ่ายโทกุยลีแทบทุกเรื่อง เช่นการระบุว่าบุคคลที่ชื่อเจิ่นเทียมบิ่งนั้น เป็น “ตัวปลอม” หรือเป็นเพียง “ผู้แอบอ้าง” แท้จริงมิได้ชื่อเจิ่นเทียมบิ่งแต่อย่างใด แม้ทัพหว่างจิงส่งคนไปแจ้งให้ (ทัพจีน) ทราบว่า

“ก่อนหน้านี้เจียมบิ่ง ได้หลบหนีไปถวายฎีกายังราชสำนักจีน ยืนยันว่าตัวเองเป็นโอรสของกษัตริย์แห่งอันนัม จิน (จีน) เข้าใจผิด ต้องนำกำลังอารักขามาส่งกลับ จึงไม่น่าแปลกใจที่ผู้คนในท้องถิ่นต่างยอมรับนับถือทั้งที่เรื่องซึ่งมัน (เจิ่นเทียมบิ่ง) ได้กล่าวอ้างนั้นเป็นเรื่องเป่ปดมดเท็จ...” (Đại Việt Sử Ký Toàn Thư: 21 51b)

³ สงครามต่อต้านจีนที่นำโดยเลเหล่ย หรือจักรพรรดิเลเถาโต ผู้ก่อตั้งราชวงศ์เลนั้นสิ้นสุดลงในปี 1427

เนื้อหาในหลักฐานฝ่ายเวียดนามนั้นมองว่าจีนนั้นมีเจตนาจะรุกรานเวียดนามอยู่แล้ว รายละเอียดในงานเขียนประวัติศาสตร์ชาติฉบับทางการของเวียดนามนั้นพยายามชี้ให้เห็นว่าหลักฐานและเหตุผลต่างๆ ของจีนที่ระบุข้างต้นนั้นเป็นเพียง “ข้ออ้าง” เพื่อหาเหตุรุกรานเวียดนาม “ ทัศนะเชิงบวกและเชิงลบ” ต่อให้กุยลี้ยังเห็นได้จากการที่ผู้เรียบเรียงประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาหลังสงครามเพียงราวสามสิบปี ได้อยอมรับว่าให้กุยลี้เป็น “อาชญากรโหด” แต่อีกด้านหนึ่งที่ระบุว่าเงินเทียนมิงนั้นเป็นเพียงราชนิกุล “ตัวปลอม” เป็นผู้สมรู้ร่วมคิดเพื่อหาเหตุให้จีนรุกรานเวียดนามให้ตนเองได้อำนาจ เช่นนี้นักประวัติศาสตร์เวียดนามครั้งนั้นจึงเห็นว่าการที่จีนจัดกำลังอาวุธกาเงินเทียนมิงกลับมายังเวียดนามนั้นถือเป็นการเริ่มต้นการรุกรานแล้ว หลักฐานฝ่ายเวียดนามระบุถึงการเตรียมพร้อมรับศึกกับการรุกรานจากจีน กระทั่งในฤดูร้อน ค.ศ. 1406 ท้าพเวียดนามจูโจมกองทหารจีนที่อาวุธกาเงินเทียนมิงขณะเดินทางข้ามเขตแดนเข้าสู่เวียดนามและสังหารทหารจีนไปเกือบทั้งหมด แม้ทัพจีนต้องฆ่าตัวตายเพื่อให้พ้นจากการถูกจับเป็นเชลย ส่วนเงินเทียนมิงนั้นถูกสังหารณ ที่นั้น จดหมายเหตุจีนระบุว่าฝ่ายเวียดนามรีบส่งสาส์นชี้แจงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ครั้งนี้กลับระบุว่าเงินเทียนมิงเป็นผู้อ้างตนเป็นราชนิกุล เหตุนี้จึงถือเป็นอาชญากรและต้องสังหารเสีย คำชี้แจงนี้ยิ่งสร้างความไม่พอพระทัยอย่างยิ่งแก่จักรพรรดิจีน ซึ่งถือว่าฝ่ายเวียดนามกระทำการขัดต่อการยอมรับสถานะของเงินเทียนมิงก่อนหน้านี้จนนำไปสู่การเชิญเงินเทียนมิงกลับเวียดนาม เช่นนี้จึงถือว่าราชสำนักโง่เง่าทำพายุเงินอย่างรุนแรง สอดคล้องกับการปรากฏรายงานและคำชี้แจงของขุนนางเก๋าราชวงศ์เงินที่เป็นคณะทูต และ “สายลับ” ของจีนในเวียดนามได้รายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเวียดนามต้องตรงกันว่าคนตระกูลโง่คือ กบฏ ผู้ชิงบัลลังก์ ปลงพระชนม์เจ้าราชวงศ์เงิน

ฟานฟูเตียนและโง่สีเลียน ราชบัณฑิตผู้ประมวล “ประวัติศาสตร์ชาติฉบับสมบูรณ์” หรือ *ด่ายเหวียดลือกี้ต่วนทือ* ที่เหมือนเป็นการรักษาความสืบเนื่องของความเป็นชาติ ยังคงมีความเห็นต่อต้านให้กุยลี้ ในฐานะที่เป็น “กบฏชิงบัลลังก์” แม้ว่าฟานฟูเตียนยอมรับการปฏิรูปและการทำสงครามต่อต้านการรุกรานของจีน ทำให้เห็นถึงประเด็นขัดแย้งในงานเขียนประวัติศาสตร์ของเวียดนามสมัยโบราณประการหนึ่งคือการตัดสินความสำคัญระหว่าง “การเป็นกบฏชิงบัลลังก์” และการ

ปกป้องประเทศ ผู้ปกครองหลายคนตั้งแต่ราชวงศ์ดิงห์ เล หลีจนถึงกรณี
เจิ่นญู่โต๊ะ⁴ ล้วนเป็นหรือมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับการก่อกบฏชิงบัลลังก์
(See Whitmore 1985)

ในสายตาของราชบัณฑิตแห่งยุคคริสต์ศตวรรษที่ 15 ที่ถือเป็นยุครุ่งเรือง
ของวัฒนธรรมจีน-ขงจื้อนั้น การชิงบัลลังก์ของโทกุยลีนำไปสู่การรุกรานของจีน
และทำให้เวียดนามถูกจีนยึดครองเป็นครั้งที่สอง (ระหว่าง ค.ศ. 1407 – 1427)
เหตุเพราะเป็นการผิดจริยธรรม “การลงโทษของสวรรค์” ต่อการชิงบัลลังก์ทรยศ
ต่อผู้เป็นนายไม่เพียงแต่ทำให้ตัวเองและครอบครัวต้องจบชีวิตลง โทกุยลีและบุตร
ซึ่งผู้เป็นผู้ปกครองขณะนั้นคือให้หานเหื่องถูกจับกุมตัวส่งไปยังจีนและถูกขังไว้
จนสิ้นชีวิต บุตรบางคนได้รับอภัยโทษและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางในราชสำนัก
จีน แต่ยังทำให้ประเทศชาติต้องพินาศล่มจมไปด้วยเมื่อจีนเข้ายึดครอง เปลี่ยน
ค่ายเหวี่ยงตีให้กลับไปเป็นเขตปกครองชายแดนของจักรวรรดิจีนอีกครั้ง ความเสีย
หายของเวียดนามได้รับการตอกย้ำในงานเขียนทางประวัติศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง
ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 สมัยราชวงศ์เหงวียน (ค.ศ. 1802 – 1945) ราชบัณฑิตคน
สำคัญผู้ประมวลงานประวัติศาสตร์และสารานุกรมคนสำคัญเช่นโงเถีลีและฟาน
ฮุยจื๊ยยังคงประณามโทกุยลีโดยใช้เหตุผลทางจริยธรรม ถือว่าโทกุยลีเป็นผู้ทรยศ
นายและหวังในอำนาจ เช่นนี้จึงทำให้ความพยายามในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ
ไม่อาจสำเร็จได้ (Whitmore 1985: xvii)

นักประวัติศาสตร์โบราณตามแบบฉบับจีนและเวียดนามนั้นถือว่าหนึ่ง
ในพันธกิจสำคัญที่สุดในหลายประการคือการทำหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว
วงศ์ตระกูลและประเทศชาติ (กว๋อ-ก๊วก) ตามสถานะของตนตั้งแต่ในระดับ
ครอบครัวขึ้นมาจนถึงรัฐ ชื่อเสียงภายหลังสิ้นชีวิตไปแล้วนั้นมีความสำคัญมาก
เพื่อรักษาชื่อเสียงนี้ไว้ จึงต้องไม่ทำลายเกียรติศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูล บรรพบุรุษ
และของผู้เป็นนาย นักประวัติศาสตร์ในฐานะ “อาลักษณ์หลวง” จึงยึดถือหลัก
สรรเสริญและประณาม เพื่อรับใช้รัฐหรือส่วนรวม เพื่อป้องกันมิให้ผู้คนกระทำความผิด

⁴ เจิ่นญู่โต๊ะ เป็นอีกผู้หนึ่งที่ในปี 2011 มีการนำประวัติมาทำเป็นภาพยนตร์ชุดทางโทรทัศน์
และได้รับความนิยมอย่างมากในชื่อ ราชครูเจิ่นญู่โต๊ะ (Thái sư Trần Thủ Độ)

และส่งเสริมให้ประพุดิตนโดยเห็นแก่ส่วนรวมหรือเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม หลักการเขียนประวัติศาสตร์ที่มีทั้งการสรรเสริญและประณามนี้ปรากฏขึ้นย้อนหลังไปไม่ต่ำกว่า 2,500 ปี ในจีน (ผลงานพงศาวดารของซ่งจื่อ – พงศาวดารยุคชุนชิว) และปรากฏอยู่ในงานเขียน “ประวัติศาสตร์ชาติ” ฉบับทางการของเวียดนาม ค่ายเหวียดสื่อ๊กี้ โดยเลวันฮิว ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 แล้ว จากนั้นในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ingsieyen ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ประมวลประวัติศาสตร์ชาติใหม่โดยนำค่ายเหวียดสื่อ๊กี้ครั้งเลวันฮิวมารวมไว้ ยังคงยึดถือการแทรกความเห็นในเชิงสรรเสริญและประณามเช่นเดียวกับเลวันฮิว การวิพากษ์ตัวบุคคลในประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงปรากฏอยู่ในงานเขียนประวัติศาสตร์ของเวียดนามมาอย่างต่อเนื่อง

การลงความเห็นหรือ “ประเมิน” การกระทำของบุคคลในงานเขียนประวัติศาสตร์นั้นมักปรากฏเป็นย่อหน้าสุดท้าย แยกจากเนื้อหาหรือรายละเอียดของเหตุการณ์และระบุไว้ชัดเจนว่าเป็นความเห็นของอาลักษณ์ผู้ใด เช่น ความเห็นของingsieyen อาลักษณ์ในรัชกาลจักรพรรดิเลแงห่ง (ครองราชย์ ค.ศ. 1460-97) แห่งราชวงศ์เล (ค.ศ. 1428 -1788) ที่มีต่อความเชื่อในเรื่องโหราศาสตร์ในสมัยราชวงศ์เจิน (ค.ศ. 1225-1400)

“...อาลักษณ์ingsieyen กล่าวว่า พวกนักบวชเด่านั้นเห็นตัวเองสำคัญนัก นี่ถือว่าถูกต้องหรือ ต้องการควบคุมวิถีฟ้าอันไกลโพ้น จะทำได้เพียงใดกัน หากหวังว่าจะบัญชาวิถีฟ้าได้ตามใจ คงเป็นได้เพียงความฝัน คิดจะล่วงรู้เรื่องตั้งแต่เกิดมาได้ด้วยตัวเลข (หรืออักษร?) แต่เราเองยังไม่วันที่มาที่ไปของสัญลักษณ์พวกนี้เลย...ใจอันมีเมตตาต่างหากคือหลักการอันดีงาม ผู้ใดจะเชื่อถือในเหล่านักบวชเดาเหล่านี้เพียงใดก็ตาม แต่ข้าพเจ้านั้นไม่เชื่อ...” (Đại Việt Sử Ký Toàn Thư: 21 51b)

การวิพากษ์วิจารณ์การกระทำของบุคคลในประวัติศาสตร์จุดมุ่งหมายของประวัติศาสตร์ -นิพนธ์และการศึกษาประวัติศาสตร์ของเวียดนามนับแต่สิ้นสุดสงครามกับฝรั่งเศสในปี 1954 และมีการตั้งประเทศเอกราชใหม่ และแม้จะแตกแยกออกเป็นสองรัฐสองประเทศคือเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ แต่

รัฐเวียดนามทั้งสองต่างถือว่า “การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ” คือสาระหลักที่สำคัญที่สุดของประวัติศาสตร์เวียดนาม ประวัติศาสตร์เวียดนามถูก “วาดภาพ” ให้เป็นการต่อสู้เพื่อดำรงรักษาเอกราชของชาติให้พ้นจากการรุกรานของต่างชาตินับตั้งแต่การรุกรานของจีน ฝรั่งเศส จนมาถึงสหรัฐอเมริกา แม้มีการรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวในปี 1975 แล้ว จนถึง การเปิดและปรับเปลี่ยนด้านเศรษฐกิจในยุคแห่งการเปลี่ยนสู่สิ่งใหม่ หรือ โดยเหมา ย ก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นยังคงถือว่าประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของชาติคือประเด็นหลัก นอกเหนือจากการรักษากรอบการศึกษาตามแนวคิดมาร์กซิสต์ (Yu 2006: 45)

เนื้อหาใน *ด่ายเหวียดสือกี้* หรือต่อมาคือ *ด่ายเหวียดสือกี้ตัว่วนทือ* (ประวัติศาสตร์ด่าย -เหวียดฉบับสมบูรณ์) บ่งบอกให้เห็นว่าเป็นประวัติศาสตร์พัฒนาการของ “ชาติ” การประมวลประวัติศาสตร์ชาติในรูปแบบนี้เริ่มขึ้นในเวียดนามตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 แล้ว คือเมื่อจักรพรรดิเจิ่นแกงหั่ง (ครองราชย์ ค.ศ. 1258-78) แห่งราชวงศ์เจิ่น (ค.ศ. 1225 – 1400) มีพระบัญชาให้เลวันฮิว ประมวลประวัติศาสตร์อาณาจักรด่ายเหวียด หรือ ด่ายเหวียดสือกี้ ขึ้นในปี 1272 โดยยึดวิธีการเรียบเรียงตามแบบหนังสือ สือจี้ซ่งซือหม่าเซียน และ *จือจือทงเจียน* ซือหม่ากวง นักประวัติศาสตร์จีน ลักษณะเด่นของงานเขียนประวัติศาสตร์คือมีการแทรกบทวิจารณ์ของผู้เขียนท้ายเรื่อง และรวมบทสนทนาของบุคคลที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ไว้ด้วย ที่สำคัญคือใช้หลักตัดสินคุณค่าทางจริยธรรมหรือสรรเสริญและประณาม ตามอุดมการณ์ของการเขียนประวัติศาสตร์แบบสำนักขงจื้อคือการชี้ถูกชี้ผิดแบบให้เป็นบทเรียนตัวอย่างทางจริยธรรมแก่ผู้อ่าน

ที่สำคัญงาน *ด่ายเหวียดสือกี้* เป็นการเรียบเรียง “ภาพรวม” ความเป็นมาของ “ชาติ” โดยการย้ำความเป็น “อาณาจักรด่ายเหวียด” โดยไม่ได้แบ่งแยกเป็นประวัติศาสตร์ของราชวงศ์ต่าง ๆ เหมือนประวัติศาสตร์ราชวงศ์ของจีนทั้ง 25 เล่ม และต่อมาในปี 1479 โงสีเลี่ยน นักประวัติศาสตร์ในราชสำนักราชวงศ์เล (ค.ศ. 1428-1788) ได้เรียบเรียงประวัติศาสตร์ชาติเพิ่มเติมเป็นเหตุการณ์หลังจีนเข้ายึดครองจนถึงรัชกาลแรกของราชวงศ์เล คือจักรพรรดิเลเถาโต (เถาโตเกี๊ยะ) และนำขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายจักรพรรดิเลเถาหั่ง (ครองราชย์ ค.ศ. 1460-97) และได้รับ

การประมวลเพิ่มเติมในสมัยหลังจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ในชื่อ ด้ายเหวียดสือกี้ ตุกเปียน หรือ ภาคเสริมของประวัติศาสตร์ฉบับสมบูรณ์ *ด้ายเหวียดสือกี้* ที่ว่านทือ ซึ่งใช้รูปแบบการเรียงเรียงจาก สือกี้ และ จือจือทงเจียน เริ่มเนื้อหาที่ราชวงศ์ของ กษัตริย์หู่ (หู่เงื่อง) ซึ่งถือเป็นราชวงศ์โห่งปาง (ราว 2888 ปี ก่อน ค.ศ. ?) มาจนถึง ก่อตั้งราชวงศ์เล ในค.ศ. 1428

เลวันฮิวได้เขียนบทวิจารณ์การกระทำบุคคลและเหตุการณ์ใน ด้ายเหวียดสือกี้ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 30 บท ส่วนโงสีเลียนนั้นเขียนไว้กว่า 170 บท มี 15 บทที่อาลักษณ์ทั้งสองเขียนบทวิจารณ์ต่อกรณีเดียวกัน ขณะที่นำเสนอสังเกตว่าการเขียนบทวิจารณ์ท้ายเนื้อหาเช่นนี้กลับไม่ปรากฏในการประมวล “ภาคเสริม” ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ซึ่งมีอาลักษณ์ ฝ่ามกงจือ เป็นผู้ประมวล (Yu 2006: 47) การประเมินการกระทำของบุคคลในอดีตของเลวันฮิวและโงสีเลียน อาลักษณ์ผู้มีชื่อเสียงในโลกประวัติศาสตร์นิพนธ์ของเวียดนาม ต่างยึดถือหลักจริยธรรมของสำนักขงจื้อเป็นแนวทาง

เลวันฮิว อาลักษณ์ในสมัยราชวงศ์เจินมีชีวิตอยู่ในช่วงที่แนวคิดขงจื้อยุคใหม่จากจีนกำลังได้รับความนิยม แนวคิดนี้ให้ความสำคัญการกระทำของมนุษย์ที่เป็น “องค์รวม” หรือเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับธรรมชาติหรือทุกสิ่งที่เป็นไปในโลก⁵ แต่โงสีเลียนนั้นมีชีวิตอยู่ในช่วงที่ราชวงศ์เจินสิ้นอำนาจลงด้วย “การรัฐประหาร” ของโห่งก๊วยลีในปี 1400 และใช้ชีวิตในช่วงวัยหนุ่มอยู่ภายใต้การยึดครองของจีนจนถึงการทำสงครามต่อต้านจีนเป็นผลสำเร็จ และก่อตั้งราชวงศ์เลในปี 1428 โดยเลเหล่ย จึงถือว่าโงสีเลียนมีภูมิหลังเกี่ยวข้องกับยุคสมัยของโห่งก๊วยลีโดยตรง

บทวิจารณ์ของโงสีเลียนที่มีความโดดเด่นมากที่สุดจำนวนหนึ่ง เป็นการวิจารณ์การขึ้นสู่อำนาจโดยการล้มล้างผู้ปกครองหรือ “ปราบดาภิเษก” และ “ประเมิน” การกระทำนั้นด้วยหลักจริยธรรมของสำนักขงจื้อ โดยเฉพาะตามแนวคิด

⁵ ทำนองเดียวกับ “ปรากฏการณ์ Butterfly Effect” ก็เป็นได้ ทั้งนี้สามารถศึกษาแนวคิดขงจื้อยุคใหม่และการนำมาใช้ อิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์จีนโบราณได้จาก Peter K. Bol. 2010. *Neo-Confucianism in History* (Harvard East Asian Monographs). Cambridge, MA: Harvard University Press.

ของเม้งจื้อ (Mencius) นักปราชญ์สำนักขงจื้อคนสำคัญในเรื่องของการ “ทำร้ายและโค่นล้มเจ้าผู้ปกครอง” โดยเลือกวิจารณ์การล้มล้างผู้ปกครองและการตั้งตนเป็นผู้ปกครองใหม่ของผู้นำในอดีตอย่าง “ถ้วนหนัา” นับตั้งแต่เลหวาน ซิงอำนาจจากกษัตริย์ราชวงศ์ดิงหิโนคริสต์ศตวรรษที่ 10 ตั้งตนเป็น “จักรพรรดิเลด่ายแห่ง” กรณีสวรรคตเจิ่นญู่โค๊ะ ล้มล้างผู้ปกครองราชวงศ์หลี่ ตั้งหลานเป็นจักรพรรดิองค์ใหม่ของราชวงศ์เจิ่นใน ค.ศ. 1225 และกรณีของโง่ก๊วยลี ปลงพระชนม์และโค่นล้มราชวงศ์เจิ่น ตั้งตนเป็นจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์ไห่ในปี 1400 โดยถือว่าเป็นความเลวร้ายของผู้เป็นบ่าวทรยศ ไร้ซึ่งความจงรักภักดีต่อนาย โง่ก๊วยลีเห็นว่าการโง่ก๊วยลีสมควรถูกประหารชีวิตเสียก่อนหน้านานแล้วเพราะกระทำความผิดร้ายแรงหลายครั้งหลายครา แต่เพราะความปล่อยละเลยของราชสำนักเจิ่น สุดท้ายโง่ก๊วยลีถึงกับปลงพระชนม์จักรพรรดิเจิ่นถ้วนตงและชิงบัลลังก์ตั้งตนเป็นจักรพรรดิในที่สุด (Yu 2006: 61 - 62)

โง่ก๊วยลี: สถานะทางประวัติศาสตร์ในงานเขียนยุคใหม่

หลังเป็นประเทศเอกราชและมีการแบ่งแยกเป็นเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ในปี 1954 เวียดนามเหนือใช้ระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ กรอบคิดแบบมาร์กซ์ – เลนินกลายเป็นกรอบคิดเดียวที่รัฐใช้ในการปกครองและจัดการสังคมทุกด้านรวมกับการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ “ชาตินิยม” ตามแนวทางของโฮจิมินห์ การศึกษาสังคมทั้งในปัจจุบันและอดีตยึดแนวทาง “วัตถุนิยมวิทยาศาสตร์” ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมที่เป็นรูปธรรมและเป็นพัฒนาการที่มีขั้นตอนสืบเนื่อง ดังนั้นรัฐยุคใหม่ของเวียดนามจึงยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์หรือพัฒนาการของเวียดนาม ตลอดจนไปวิชาการด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่เมื่อคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน (Indochinese Communist Party – ICP) ได้จัดตั้งคณะกรรมการวิจัยขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 เพื่อทำหน้าที่หลักในการค้นคว้าวิจัยพัฒนาการของสังคมเวียดนาม คณะกรรมการชุดนี้แบ่งแยกหน้าที่ออกเป็น 3 ฝ่าย แบ่งหน้าที่ภารกิจในการศึกษาค้นคว้าด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ผลงานตีพิมพ์เผยแพร่

ครั้งแรกปรากฏต่อสาธารณะในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1954 คือวารสารวิจัยวรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ (*Tap san Nghiên cứu Văn Sử Địa*) ความจริงจึงในการศึกษาค้นคว้าปรากฏชัดเจนนยิ่งขึ้นเมื่อมีการปรับองค์กรให้เป็นระดับ “สถาบัน” ในชื่อ สถาบันประวัติศาสตร์ขึ้นในปี 1959 และเป็นจุดเริ่มต้นของการพิมพ์วารสารวิจัยประวัติศาสตร์ (*Tap san Nghiên cứu Lịch sử*) ฉบับแรก และพิมพ์ผลงานศึกษาด้านประวัติศาสตร์ออกมาในปี 1971 ในชื่อ ประวัติศาสตร์เวียดนาม (*Lịch sử Việt Nam*) เป็นเล่มที่ 1 และพิมพ์เล่มที่ 2 ในปี 1985⁶

ในกรณีของเวียดนามนั้น (เปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่น) เมื่อเวียดนามเป็นประเทศอิสระและต้องแบ่งแยกประเทศออกเป็นสองส่วนเหนือและใต้ในยุคสงครามเย็น (เวียดนามเหนือและเวียดนามใต้) ที่เกิดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น ได้นำไปสู่วิธีการเขียนประวัติศาสตร์สองแนวทางในประเทศเวียดนามทั้งสองประเทศ แต่ทั้งสองต่างถือว่าการเขียนประวัติศาสตร์นั้นต้องรับใช้รัฐและในทั้งสองประเทศนั้น นักประวัติศาสตร์ต้องถือว่าตัวเองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการเมือง ขณะที่เวียดนามเหนือเน้นจัดวางสถานะของตัวเองให้เป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ในกรอบคิดแบบมาร์กซิสต์ แต่นักประวัติศาสตร์ในเวียดนามใต้กลับกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของประเทศตนไว้ในโลกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และถือแนวทางชาตินิยมและต่อต้านแนวคิดคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ แต่เมื่อเริ่มนโยบายเปิดเสรีทางสังคมเศรษฐกิจหรือโดยเหมา ตั้งแต่ปี 1986 เป็นต้นมา เมื่อความตึงเครียดหลังจากสงครามเวียดนามสิ้นสุดลงในปี 1975 วงการประวัติศาสตร์ยุคใหม่ภายใต้การควบคุมของรัฐจึงเริ่มอธิบายอดีตหรือศึกษาประวัติศาสตร์ในมุมมองใหม่อย่างเปิดกว้างมากขึ้นโดยนักประวัติศาสตร์สายปฏิรูปในสังกัดของรัฐบาล ซึ่งมีอิสระและมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักประวัติศาสตร์ในต่างประเทศมากขึ้น (Schneider 2011: 9)

⁶ ดูได้จาก Trần Huy Liệu et al. 1971, 1985, *Lịch sử Việt Nam*, 2 vols. Hà Nội: NXB Khoa học Xã hội.

วันที่ 10 สิงหาคม ค.ศ. 2010 เฮงวียนเหว่จี นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์ให้ความเห็นในบทความที่พิมพ์ในหนังสือพิมพ์เลาตง (กรรมมาชน) ฉบับออนไลน์ ตีพิมพ์บทความโดยมีที่มาจากการค้นหาฐานฝังศพของโง่ก๊วยลีในจีน และมีการบรรยายถึงโง่ก๊วยลีว่า

“โง่ก๊วยลีคือผู้ปกครององค์แรกแห่งราชวงศ์โง่ ผู้มีคุณูปการสำคัญในการปฏิรูปประเทศอย่างแท้จริงในคริสต์ศตวรรษที่ 14 แม้ว่าจนถึงวันนี้ความเห็นที่มีต่อพระองค์ยังคงแตกต่างกันหลายหลาย ทรงอยู่ในอำนาจกว่า 30 ปี (ตั้งแต่ยังไม่ปราบดาภิเษกจนถึงดำรงตำแหน่งเป็น “พระมหากษัตริย์” ของจักรพรรดิโง่หนานเทือง - ผู้เขียน) และทำศึกต่อต้านการรุกรานของกองทัพหมิง (ราชวงศ์หมิงของจีน) ชะตากรรมท้ายสุดทรงถูกจับไปยังจีนและสิ้นพระชนม์ที่นั่น ยังไม่ทราบว่ามีพระศพอยู่ที่ใด...” (Nguyễn Huệ Chi 2010)

เช่นเดียวกับอีกหลายความเห็นที่ปรากฏในงานของนักวิชาการและนักเขียน “รุ่นใหม่” โดยยอมรับว่าความเห็นหรือการประเมินสถานะทางประวัติศาสตร์ที่มีต่อโง่ก๊วยลีนั้นยังคงแตกต่างกัน แต่บางความเห็นก็เสนอให้พิจารณา “คุณูปการ” และ “การปฏิรูปประเทศอย่างแท้จริง” ของโง่ก๊วยลีมากกว่า เช่นแม้ว่าหากพิจารณาเพียงการได้อำนาจมาจากการยึดอำนาจหรือล้มล้างผู้ปกครองเดิมที่ “ชอบธรรม” และนักประวัติศาสตร์จาก “ยุคศักดินา” ต่างระบุว่าโง่ก๊วยลีนั้นเป็นผู้ทะเยอทะยาน ทั้งยังมีจิตใจมุ่งมั่นเปี่ยมด้วยความสามารถและจริงจังในการมุ่งปฏิรูปประเทศ แม้ได้ล้มล้างชิงบัลลังก์จากราชวงศ์เงิน แต่พระองค์ยังคงต้องการแก้ไขวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่สืบเนื่องมาตั้งแต่สมัยเงิน การปฏิรูปของพระองค์ในด้านต่าง ๆ นั้นมีลักษณะ “ก้าวหน้า” และมีผลในทางสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้ประเทศมั่นคงเข้มแข็งโดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมและการศึกษา

แต่อีกด้านหนึ่ง โง่ก๊วยลิก็โด่งดังในแง่เป็นผู้ที่มีเล่ห์เหลี่ยมกลอุบายที่เป็น “ทรราช” ทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในหมู่ขุนนางราชสำนัก ทำให้บ้านเมืองยิ่งวุ่นวายยุ่งเหยิงและอ่อนแอยิ่งกว่าเดิม ดังนั้นจึงเป็นการปฏิรูปครั้งนั้นมีข้อจำกัดหลายด้าน และถูกต่อต้านจากหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่เสียประโยชน์ ที่สุดจักรพรรดิหมิงยังเข้ามารุกราน ราชวงศ์โง่ต้องถึงแก่อวสานในที่สุด (Nguyễn Quang Ngọc: 84-87)

ให้กุยลีนั้นแม้มีความสามารถและรอบรู้โดยเฉพาะในทางด้านนโยบาย เศรษฐกิจแต่ตัวเอชนั้นมีความทะเยอทะยาน มุ่งหวังรักษาอำนาจของตนและพวกพ้องเป็นหลัก เช่นนี้จึงก่อให้เกิดศัตรูและฝ่ายตรงข้ามขึ้นรายรอบตัว นอกจากนั้นความไม่ตรงไปตรงมายังทำให้จินหาซ้ออ้างเข้ารุกรานเวียดนามได้ สุดท้ายแม้สองพ่อลูกตระกูลโหจะยืนหยัดต่อสู้แต่ก็ต้องถูกจับกุมตัวได้ในที่สุด ผลที่ได้คือ ยิ่งทำให้ศัตรูศัตรูของประเทศเสื่อมเสียอย่างที่สุด นอกจากนั้นความทารุณโหดร้ายของให้กุยลี ยังได้รับการตอกย้ำในพงศาวดารว่าให้กุยลีส่งปลงพระชนม์จักรพรรดิราชวงศ์เจิ้นและเมื่อราชินิกุลราชวงศ์เจิ้นรับรู้จึงเตรียมการต่อต้านให้กุยลี ให้กุยลี จึงจัดการสังฆาตล้างจับกุมราชินิกุลเจิ้นไปประหารถึง 370 คนทั้งยังยึดทรัพย์สินรวมถึงให้ข้าราชการบริพารสตรีที่ภักดีต่อราชวงศ์เจิ้นลงเป็นข้าทาสหรือนางกลางเมือง ประหารสมาชิกตระกูลเจิ้นชายที่เป็นด้วยการฝังหรือถ่วงน้ำทั้งเป็น ภาพลักษณ์ของให้กุยลีจึง “ขัดแย้ง” ในตัวเองอย่างยิ่ง (Kiernan 2007: 106)

แน่นอนว่าการปราบดาภิเษกของให้กุยลีมีความหมายหลากหลายตามแต่จุดยืนของกลุ่มอำนาจกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เชื้อพระวงศ์ราชวงศ์เจิ้นและข้าราชการสำนักเดิมอาจเรียกได้ว่าเป็น “กลุ่มอำนาจเก่า” ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการขึ้นสู่อำนาจของให้กุยลี ย่อมเป็นปฏิปักษ์อันดับหนึ่งของผู้ปกครองใหม่และการเปลี่ยนแปลงนี้ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในราชสำนักหรือศูนย์กลางอำนาจ ส่วนกลาง ตัดขาดจากประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งเป็นธรรมดาของระบบการเมืองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์โบราณ ให้กุยลีในฐานะผู้ปกครองใหม่จึงขาดฐานอำนาจจากประชาชนหรือแม้แต่ในราชสำนักเองก็พบว่าการสนับสนุนจากขุนนางทั้งพลเรือนและทหารมีอย่างจำกัด เป็นธรรมดาที่การจัดสอบคัดเลือกขุนนางกลายเป็นการเพิ่มจำนวนขุนนางรุ่นใหม่ในราชสำนักและคาดว่าต้องจงรักภักดีต่อราชวงศ์โห มิยังต้องนับถึงบรรดาราชนิกุลเจิ้นและข้าราชการสำนักเดิมที่เชื่อได้ว่าต้องมีความรู้สึกต่อต้านผู้ปกครองใหม่ที่ถูกว่าเป็น “กบฏ” ราชวงศ์โหจึงยากจะอยู่รอดได้ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนี้

งานประวัติศาสตร์หลักของทางการที่พิมพ์ในเวียดนามเหนือในช่วงทศวรรษที่ 1960-70 ยังคงมองให้กุยลีในทางลบมากกว่า เช่นในหนังสือ *ประวัติศาสตร์เวียดนาม เล่ม 1* ได้เสนอการวิเคราะห์การปกครองของราชวงศ์โหว่าแม้ใช้การรวมศูนย์อำนาจทางการเมือง รวบอำนาจไว้ที่ให้กุยลี ทำลาย

ล้างมรดกอำนาจของราชวงศ์เงินเกือบหมดสิ้นไม่ว่าจะเป็นยึดทรัพย์ ยึดที่ดิน ยึดข้าทาสบริวาร จนถึงสังหารกวาดล้างเชื้อพระวงศ์เงินที่มีท่าทีเป็นปฏิปักษ์จากนั้นได้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญคือประกาศใช้ “เงินกระดาษ” (เตียนเสย) หรือ “ธนบัตร” (ตัวเงิน) และพัฒนาวัฒนธรรมของประเทศเช่นส่งเสริมการศึกษาและหันมาใช้อักษรโนม หรืออักษรที่ชาวเวียดนามประดิษฐ์ขึ้นโดยผสมตัวอักษรจีนให้เป็นคำใหม่ในภาษาพื้นเมืองเวียดนามตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 13 แต่สุดท้าย “โง่ก๊วยลีก็แปลกแยกจากประชาชน สร้างความแตกแยกขึ้นในชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมเวียดนาม และทำให้การจัดการดูแลป้องกันประเทศต้องอ่อนแอตามไปด้วย” (Whitmore 1985 : viii) โง่ก๊วยลีจึงต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อสังกรรมทางประวัติศาสตร์นี้อย่างเลี่ยงไม่ได้

บทความของของเงินก๊วกเวือง (See Tran Quoc Vuong 1986) นักวิชาการผู้มีชื่อเสียงอีกผู้หนึ่งใน “สังกัด” ทางการรัฐสังคมนิยม เห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งยังเรียกว่าโง่ก๊วยลีเป็น “ปราชญ์นักปฏิรูปผู้ยิ่งใหญ่” ในครั้งนั้น และเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นตัวแทนของเวียดนามในการเผชิญหน้ากับการคุกคามและทำลายจากจักรวรรดิจีนและแสดงตนเป็นผู้ยึดมั่นในชนบประเพณี ระบบและวัฒนธรรมของเวียดนามโดยอ้างถึงบทกวีที่โง่ก๊วยลีแต่งโต้ตอบกับทูตจีนที่เข้ามา “กอดัน” เวียดนามในช่วงที่เกิดความคับขันครั้งนั้น และบทกวีนี้ยังได้รับการอ้างถึงและยกให้เป็นผลงานสำคัญที่สะท้อน “ตัวตน” ของโง่ก๊วยลีในฐานะผู้ดำรงรักษา “ศักดิ์ศรี” ของเวียดนามอย่างที่สุด

“...ดังเช่นคำกล่าวของโง่ก๊วยลี ปราชญ์นักปฏิรูปผู้ยิ่งใหญ่ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ผู้ซึ่งไม่โปรดปรานแบบอย่างทางวรรณศิลป์ของจีนไม่ว่าจะเป็นแบบฮั่น-ถัง หรือแม้แต่แนวคิดขงจื้อยุคใหม่ของจูซี ต่อทูตจากราชสำนักหมิง ผู้รุกรานเวียดนามในช่วงก่อนหน้านี้นี้ว่า ท่านถามว่าเหตุใดทัศนคติประเทศจึงยังคงดำรงอยู่ได้หรือ ข้าขอตอบว่า แท้จริงแล้วเรามีชนบประเพณีอันเป็นเลิศ แบบแผนพิธีการนั้นเล่าก็เป็นเช่นแผ่นดินอื่น ส่วนจารีตพิธี ก็ดุจดั่งยุคแผ่นดินถึง...” (Tran Quoc Vuong 1986: 271)

สำหรับนักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่เช่นเลแ่งห์โคย (1981) ผู้เขียนประวัติศาสตร์เวียดนามในภาคภาษาฝรั่งเศสซึ่งมีชื่อเสียงในฐานะที่เป็นผลงานนอกประเทศของชาวเวียดนามพลัดถิ่นและถือว่าอยู่นอกเหนือการควบคุมทางวิชาการของทางการรัฐสังคมนิยมเวียดนามนั้นแม้ว่าในช่วงแรกยังยึดหลักสรรเสริญและประณามในการวิพากษ์ตัวตนและสถานะทางประวัติศาสตร์ของโฮจิมินห์ แต่ต่อมาได้ใช้แนวทางทวนวิสัย (Objective) คืออธิบายความเป็นไปของโฮจิมินห์ด้วยสายตาและมุมมองที่กว้างขวางและคำนึงถึงส่วนประกอบหรือปัจจัยทางสังคมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและอ้อมกับตัวโฮจิมินห์ ไม่ใช่แต่เพียงมองว่าความล้มเหลวจนทำให้เวียดนามทั้งประเทศต้องพบกับความหายนะ และถูกจีนยึดครองเป็นหนที่สองนั้นเป็นเพราะ “ความผิดของคนเพียงผู้เดียว” แต่เงื่อนไขและสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เป็นบริบทพื้นฐานรายรอบตัวโฮจิมินห์ขณะนั้นไม่เอื้อให้ “การปฏิรูป” ประสบความสำเร็จ

เลแ่งห์โคยให้รายละเอียดการปฏิรูปที่ราชวงศ์โหริเริ่มหลายเรื่องเช่น การจับสอบคัดเลือกขุนนางรุ่นใหม่ ซึ่งแม้อาจเป็นการคัดเลือก “ลูกน้อง” รุ่นใหม่ที่แฝงนัยยะทางการเมืองในเรื่องอำนาจใหม่แทนที่อำนาจเก่า แต่ก็ถือว่าเป็นการให้ความสำคัญแก่ผู้รู้และการศึกษา การปฏิรูปที่แสดงความมุ่งมั่นในการสร้างสังคมใหม่หรือ มิงห์ด้าว (วิถีทางอันรุ่งโรจน์) จนถึงนโยบายเศรษฐกิจใหม่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางนโยบายที่สำคัญที่สุด ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับราชวงศ์เดิม มีผลให้ถูกต่อต้านและเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ราชวงศ์โหไม่ได้รับความร่วมมือ เมื่อจีนบุกรุกเข้ามาจึงมีขุนนางและเจ้าที่ดินรายใหญ่ในหัวเมืองตามเส้นทางบุกรุกของจีนให้การร่วมมือกับจีน หันมาต่อต้านราชวงศ์โหกันเป็นจำนวนมาก (Lê Thành Khôi 1981: 199 - 200)

เหงวียนซาเกียง (Nguyễn Gia Kiểng, 2003) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ใช้แนวทาง “ประเมิน” โฮจิมินห์โดยเลือกไม่ตัดสินถูกผิด แต่เสนอวิธีคิดที่อิงอยู่กับความเป็นจริงทางการเมืองในทำนองว่า ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาของ

เวียดนามนั้น มีผู้นำมากมายที่ทำลายชาติหรือทำให้บ้านเมืองล่มจม สำหรับกรณีของไ่ก๊วยลีและผู้นำอื่นในยุคหลังที่ถูกประณามในลักษณะเดียวกันก็ยังคงมีอยู่ เหนงวียนซาเกียงเห็นว่าสาระสำคัญในเรื่องนี้อยู่ที่ “หลักความคิด” ที่ใช้ประเมิน กล่าวคือหากใช้หลักจริยธรรมแบบสำนักขงจื้อ มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินแล้ว การทรยศนายหรือการชิงบัลลังก์นั้นย่อมถือเป็นความผิดมหันต์และว่าหากมองเป็นเรื่องของกลยุทธ์ทางการเมือง ที่บุคคลสำคัญทางการเมืองต่างกระทำมาแล้ว การกระทำของไ่ก๊วยลีก็อาจไม่ถือว่าเป็นพิเศษหรือ “ชั่วช้า” เพียงผู้เดียว และหากยอมรับกรณีอื่นได้แล้ว ไม่ว่าจะเป็นหลีกฮ้วน ผู้ก่อตั้งราชวงศ์หลี หรือเจินถู่โตะ ผู้ก่อตั้งราชวงศ์เจิ้น ซึ่งล้มล้างราชวงศ์หลีและต่อมาก็ถูกไ่ก๊วยลีล้มล้างไปด้วยนั้น กรณีการชิงบัลลังก์ของไ่ก๊วยลีที่ยุคก่อนถือว่าเป็น “ขบถ” หรือ “ผู้ทรยศนาย” เป็นบุคคลที่มีหลักจริยธรรมอันต่ำทราม ฯลฯ ย่อมรอดพ้นไปจากการตัดสินประเมินค่าความดีความชั่วได้เช่นกัน⁷

การเสนอการตีความในประเด็นที่เคยถือเป็น “คุณูปการ” ของไ่ก๊วยลี เช่น เรื่องการปฏิรูปเศรษฐกิจนั้นยังถูกตั้งคำถามในเชิงวิพากษ์ในภายหลัง เช่น วันเซินและเหงวียนซุยลี (1992) เห็นว่าหากไม่ถือว่าไ่ก๊วยลีมีความผิดตั้งแต่การชิงบัลลังก์ก็ยึดอำนาจจากราชวงศ์เจิ้นแล้ว ไ่ก๊วยลีถือเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนามตั้งแต่ได้ก่อตั้งอาณาจักรอิสระในคริสต์ศตวรรษที่ 10 อำนาจและระบอบการเมืองอิงอยู่กับกลุ่มตระกูลใหญ่มาตั้งแต่ราชวงศ์หลี และราชวงศ์เจิ้นเองยังเพิ่มการรวบรวมอำนาจไว้ที่ตระกูลเจิ้น การยึดอำนาจของไ่ก๊วยลียังทำให้

“...ปัจจัยพื้นฐานของสังคมเช่นสิทธิในการครอบครองที่ดินเปลี่ยนมือ ตกไปสู่ประชาชน ปลดปล่อย แรงเร้าพลังการผลิตใหม่ ด้วยการกำหนด

⁷ งานเกี่ยวกับไ่ก๊วยลี โดยนักวิชาการ “รุ่นเก่า” แต่นำเสนอมุมมองใหม่ที่ได้รับการกล่าวถึงมากอีกชิ้นหนึ่งคืองานของฟานฮุยเล่ นักประวัติศาสตร์คนสำคัญ ตีพิมพ์ในปี 2008 เป็นความพยายามตีความยุคไ่ก๊วยลีในเวลานั้นเช่นกัน ดู Phan Huy Lê. 2008. *Họ Hồ và Hồ Quý Ly trong lịch sử*. TPHCM: NXB Van Hoa Saigon.

ระบบเงินตราใหม่ (เงินกระดาษ หรือตัวเงิน) เป็นหลักประกันในการค้าขายและการคลังของประเทศ...การปฏิรูปของโชกัยลีนั้นแม้ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ แต่ชัดเจนว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับสภาพที่เป็นจริงทางสังคมและมีลักษณะที่ก้าวหน้า หากนำไปใช้อย่างชาญฉลาด ย่อมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ประเทศได้..." (Văn Sơn & Nguyễn Duy Sĩ 1992: 43)

สำหรับกรณีที่นักวิชาการเวียดนามยุคใหม่มักมองว่าเป็น “ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ” หรือเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจในยุคโชกัยลี เช่น การเริ่มใช้ตัวเงินหรือ “เงินตรากระดาษ” นั้น ยังมีนักวิชาการบางคนไม่ถือว่าเรื่องนี้เป็น การริเริ่มหรือสร้างสรรค์แต่อย่างใด แต่อาจยังเป็นการดำเนินการที่ผิดพลาดในการแก้ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ดำเนินอยู่ และถือว่าการริเริ่มแบบสูญเปล่าเสียด้วยซ้ำ เพราะอาจเป็นเพียงการแก้ปัญหาระยะสั้นและ “สุ่มเสี่ยง” ที่ไม่มีผลสำเร็จทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ขณะที่โชกัยลีหรือผู้มีอำนาจในราชสำนักก็อาจเชื่อว่าเป็นทางออกที่ถูกต้อง การใช้ตัวเงินเช่นนี้แท้จริงเป็นการเผยให้รู้ว่คลังของทางการแทบหมดสิ้นเงินตรา ต้องถือว่ารัฐเข้าสู่สภาพใกล้ “ล้มละลาย” หากเป็นรัฐสมัยใหม่ ปัญหาที่ตามมาซึ่งอาจหนักหน่วงยิ่งกว่านั้นคือการกำหนดค่าของตัวเงิน ไม่เป็นที่เข้าใจของประชาชน ผลคือเกิดการปลอมแปลงหรือปฏิเสธเงินตราแบบใหม่เช่นนี้ การปลอมแปลงตัวเงินแพร่ระบาดไปทั่ว เกิดความวุ่นวายต้องกวาดล้างปราบปรามกันไม่มีจบสิ้น สภาพสังคมเศรษฐกิจยิ่งยุ่งเหยิงวุ่นวายหนักกว่าเดิม แต่ท้ายสุดอาจเรียกได้ว่าเป็น “ทางแก้ปัญหาที่ชาญฉลาดแต่ไม่รอบรู้เท่าทัน” แม้ นักวิชาการเวียดนามไม่น้อยมักเห็นว่าเป็น “การสร้างสิ่งใหม่” แต่แท้จริงการใช้เงินกระดาษเช่นนี้เริ่มขึ้นในจีนสมัยราชวงศ์ซ่งได้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12-13 ในครั้งนั้นก็มีสาเหตุมาจากความคับขันหรือวิกฤตการณ์ในทุกด้านและนักวิชาการในยุคหลังต่างพบแล้วว่ามีผลเสียมากกว่า

คำอธิบายโดยอิงอยู่กับเงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมในครั้งนั้นมี เช่น มองว่าในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 15 นั้นเกิดความยุ่งเหยิงและเสื่อมทรุดในด้านต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะสงครามกับจามปา ซึ่งบุกรุกเผาทำลาย

เมืองหลวงทั้งลองได้มาแล้ว และยังเกิดกบฏขึ้นตามหัวเมืองต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ในราชสำนักเองก็ยุ่งเหยิงด้วยการชิงอำนาจระหว่างราชินิกุล ขุนนางแบ่งฝักแบ่งฝ่ายขัดแย้งและทำลายล้างกันครั้งแล้วครั้งเล่าไม่จบสิ้น ความวุ่นวายไร้ระเบียบนี้ส่งผลถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ เกิดข้าวขาดแคลนแพงและการอดอยากขาดอาหารขึ้นบ่อยครั้ง ไพร่สามัญชนถูกเกณฑ์ไปรบ ต้องประจำการอยู่กับกรมกองของมูลนายยาวนาน หหมดโอกาสที่จะออกไปทำมาหากินเลี้ยงตัวเองและครอบครัว ใ้ภัยลิ้เติบโตมาท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางการเมืองและสังคมเช่นนี้ แม้เขาจะมีความมุ่งมาดปรารถนาที่จะแก้ไขหรือ “ปฏิรูป” บ้านเมืองให้ดีขึ้น “ขจัดสิ่งชั่วร้าย สร้างสรรค์สิ่งดีงามขึ้นใหม่” เช่นต้องการที่จะล้มเลิกอำนาจอภิสิทธิ์ของราชินิกุลราชวงศ์เจ็น

การฟื้นฟูและสร้างระบบการปกครองใหม่โดยให้ขึ้นตรง รวมอำนาจไว้ที่ตนเพียงผู้เดียว ลดทอนอำนาจของขุนนางและผู้มีอิทธิพลในหัวเมืองที่ช่วยค้ำจุนสนับสนุนการปกครองของราชวงศ์เจ็นไว้ หรือปฏิรูปเศรษฐกิจครั้งใหญ่เช่นริเริ่มใช้เงินตรากระดาษหรือ “ตัวเงิน” “แต่การเปลี่ยนแปลงยังไม่ลงไปถึง “รากเหง้า” ของวิกฤต เช่นไม่มีการยกเลิกระบบไพร่ทาส ไม่มีการจัดสรรที่ดินใหม่ เป็นต้น และเพราะ “ด้วยเหตุที่อยู่ในสถานการณ์อันคับขัน” เพราะการเปลี่ยนแปลงใหญ่เช่นนี้ย่อมถูกต่อต้านจากผู้เสียประโยชน์หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ ทั้งจีนยังรุกราน และที่หนักไปกว่านั้นคือขวัญกำลังใจของไพร่พลตกต่ำแทบหมดสิ้นผลสุดท้ายคือต้องปราชัยต่อจีน

สรุป

ท้ายสุด ใ้ภัยลิ้ยังมีภาพลักษณ์เป็นผู้ปกป้องรักษาเวียดนามและฟื้นฟูศักดิ์ศรีความเป็นเวียดนาม หรือ อาณาจักรแห่งแดนใต้ ในลักษณะ “ประชัน” กับ “จักรวรรดิเหนือ” หรือจีน เมื่อกล่าวถึงระบบการปกครองและศิลปวัฒนธรรม แม้สืบทอดหรือลอกแบบมาจากราชวงศ์ต่าง ๆ ของจีน เช่น จารัต คนตรีและกวีนิพนธ์ ถือแบบอย่างของราชวงศ์อื่น ระบบราชการ เครื่องแบบขุนนางตามแบบราชสำนักถึง เหมือนเป็นความพยายามตั้งคำถามว่าเช่นนี้แล้วเวียดนามย่อมไม่ใช่ประเทศด้อยอารยธรรมหรือป่าเถื่อน เป็นการถามย้อนไปยังจีน ซึ่งมักเอ่ยอ้างเสมอว่า

เวียดนามนั้นเป็นประเทศป่าเถื่อน ไร้อารยธรรมไร้ระเบียบ ผู้คนไม่รู้จักรกฎเกณฑ์จึงเป็นเหตุให้บ้านเมืองยุ่งเหยิงวุ่นวาย เกิดการแย่งชิงอำนาจกันไม่รู้จักจบสิ้น เช่นการชิงบัลลังก์ รัฐประหาร ฆ่าฟันผู้ปกครอง และต้องไปขอรับเงินให้เข้ามาช่วยเหลือฝ่ายตน ทำให้เงินต้องเข้ามาแทรกแซงจัดการ “ฟื้นฟูระเบียบกฎเกณฑ์” และครั้งนี้เมื่อราชวงศ์จีนถูกล้มล้าง และเป็นที่ประจักษ์ว่าตระกูลไหน ได้อำนาจมาด้วยการปลงพระชนม์ผู้ปกครองเดิม จึงจึงเห็นว่าจะต้องเข้ามาแทรกแซงจัดระเบียบ “ทำผิดให้เป็นถูก” ขณะที่ฝ่ายเวียดนามย่อมเห็นว่าเป็นเพียงข้ออ้างหาเหตุเพื่อเข้ามารุกรานและยึดครองเวียดนาม ทั้งที่เวียดนามไม่ได้ด้อยอารยธรรมอย่างที่คุณคิด กรณีได้แย้งที่โยงกับ “ปมเด่น-ปมด้อย” ที่แฝงอยู่ในประวัติศาสตร์ของเวียดนามเช่นนี้ เกี่ยวข้องกับกรณีของโทกุสึเช่นกัน ประเด็นการตัดสินความถูกความผิดของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนาม ยังคงเกิดขึ้นต่อไปกับสังคมเวียดนาม ในฐานะที่การวิพากษ์อดีตยังคงเป็นวัฒนธรรมทางปัญญาที่คงอยู่ในสังคมเวียดนาม

บรรณานุกรม

- Đại Việt Sử Ký Toàn Thư*, Vol. 2. 1998. Hà Nội: NXB Khoa học Xã hội.
- Ben Kiernan. (2007). **Blood and soil: A world history of genocide and extermination from Sparta to Darfur**. New Haven: Yale University Press.
- Kelly, Liam C. (2005). **Beyond The Bronze Pillars: Envoy Poetry and the Sino-Vietnamese Relationship**. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Ku, Weiyang. (2001) ‘Baobian and Jingshi, on the role of traditional Chinese historian.’ in **Making Sense of Global History**. Solvi Sogner, ed. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Lê Thành Khôi. (1981). **Histoire du Việt - Nam: des origines à 1858**. Paris: Sudestasiae.

- Nguyễn Xuân Khánh. (2006). **Hồ Quý Ly**. Hà Nội: Phụ nữ.
- Nguyễn Quang Ngọc. (2006). **Tiến trình Lịch sử Việt Nam, Chương III - Việt Nam từ giữa thế kỷ X đến cuối thế kỷ XIV**. Hà Nội: NXB Giáo Dục.
- Phan Huy Lê. (2008). **Họ Hồ và Hồ Quý Ly trong lịch sử**. TPHCM: NXB Văn Hoa Sài Gòn.
- Schneider, Axel & Daniel Woolf. (2011). **The Oxford History of Historical Writing: Volume 5: 1945 to the Present**. New York, NY: Oxford University Press.
- Trần Huy Liệu et al. (1985). **Lịch sử Việt Nam**, 2 vols. Hà Nội: NXB Khoa học Xã hội.
- Tran Quoc Vuong. (1986). 'Traditions, Acculturation, Revolutions: The Evolutional Pattern of Vietnamese Culture.' in **Southeast Asia in the 9th to 14th Centuries**. Singapore: ISEAS.
- Whitmore, John K. (1985). **Ho Quy Ly, and the Ming: 1371 – 1421**. New Haven: Yale University Press.
- Yu, Insun. (2006). 'Lê Văn Hưu and Ngô Sĩ Liên: A Comparison of their Perception of Vietnamese History.' In: Nhung Tuyet Tran, ed. **Viet Nam: Borderless Histories**. Madison: The University of Wisconsin Press. pp. 45- 71.
- Patricia M. Pelley. (2002). **Postcolonial Vietnam: New Histories of the National Past**. Durham and London: Duke University Press.
- Văn Sơn & Nguyễn Duy Sĩ. (1992). **Tạp chí Nghiên cứu lịch sử, số 5**. Hà Nội: Viện Khoa Học Xã hội Việt Nam. p.43.
- Nguyễn Huệ Chi. (2010). 'Hành trình tìm mộ Hồ Quý Ly: Từ những giấc mộng lạ.' **Lao Động Online**. Accessed 25 May 2011. <http://laodong.com.vn/Tin-Tuc/Hanh-trinh-tim-mo-Ho-Quy-Ly-Tu-nhung-giac-mong-la/8608>.

- Geoff Wade. (2005). 'Southeast Asia in the Ming Shi Lu: An Open Access Resource.' Accessed 25 May 2011. <http://www.epress.nus.edu.sg/msl/>.
- Nguyễn Gia Kiểng, (2003). 'Tổ quốc ăn năn, phần 2 Con đường đã qua. Hồ Quý Ly và Mạc Đăng Dung.' Accessed 27 May 2011. <http://vnthuquan.net/truyen/truyen.aspx?tid=2qtqv3m3237n1n3n1nmn31n343tq83a3q3m3237nnn1n&AspxAutoDetectCookieSupport=1>